

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י מדרשית הדף היומי פ"ח

מסכת סנהדרין - דף צ, צא, צב

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

סיכום הדף נושא היום: נביא שהדית. תחיית המתים

עצמם.
ג. לרבן גמליאל שאמר לצדוקים, **מן התורה, ממה שנאמר** אצל משה רבינו "הנך שכב עם אבתיך **וקם**", הצדוקים דחו ראייה זו שהמילה "וקם" מתייחסת להמשך הפסוק (אלו מן הפסוקים שאין להם הכרע). **מן הנביאים**, בנבואת ישעיה שיקומו ישני עפר, **אמרו הצדוקים** אולי מדובר על המתים שהחיה יחזקאל (להלן צב, ב מבואר שיטות בענין). **מן הכתובים**, "דובב שפתי ישנים" **אמרו לו** יתכן שבקבר מזיזים מעט את השפתיים. **כמו שאמר רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יהוצבק** כל מי שנאמרה הלכה בשמו שפתותיו דובבות בקבר. **אמר רבן גמליאל**, את הפסוק הנזכר בנבואת משה רבנו לקבלת הארץ לאבות. **וי"א** שאמר להם "חיים כולכם היום" אף לעתיד לבא כולם חיים.

ד. שאלו הרומיים את רבי יהושע בן חנניה מנין לתחיית המתים, ומהיכן יודעים שד' יודע מה עתיד להיות, **אמר להם** "ויאמר ד' אל משה הנך שכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה", **ואמרו לו** "וקם" מתייחס על ההמשך, אמר להם א"כ מוכח שד' יודע את העתיד. **וכך למדו בברייתא** שאמר רבי יוחנן בשם רשב"י שמהפסוק הנזכר למדים את ב' הדברים.

ה. אמר רבי אליעזר ברבי יוסי, הוכחתי שספרי מינים אינם נכונים, "הכרת תכרת הנפש היא עונה בה" ומתייחס לעולם הזה "ועונה בה" לעולם הבא. **וביאר אביו לר"פ** שלא אמר להם מ,הכרת תכרת" כיון שאמרו לו שדיברה תורה כלשון בני אדם. **שכבר נחלקו** בכך רבי עקיבא ורבי ישמעאל, **לר"ע** "הכרת" לעולם הזה, "תכרת" לעולם הבא, **לרבי ישמעאל** "את ד' הוא מנדף ונכרתה" בעולם הזה, "הכרת" לעולם הבא, "הכרת תכרתה" דיברה תורה כלשון בני אדם.

ו. אמרה המלכה קליאופטרא לר"מ יש תחיית המתים מ"ויציאו מעיר כעשב השדה" ו**שאלה** האם יעמדו ערומים או בלבושם, **אמר לה** ק"ו מחיטה שנוקברה ערומה גודלת לבושה, בודאי צדיקים יקומו לבושים. (בהמשך הגמ' מביאה עוד מקורות לתחיית המתים)

דף צא

אמר הקיסר לר"ג המתים נהפכים לעפר ואיך יחיו לעתיד, אמרה בתו של הקיסר לר"ג שלא יענה והיא תענה במקומו, **ואמרה** שבעיר יש ב' אומנים האחד יוצר כלים ממים ושני יוצר כלים מטיט, מי אומן משובח, אמר הקיסר היוצר ממים, **אמרה לו** והרי הקב"ה יצר את האדם מן המים שבה מטיפה סרוחה מטיט לא כ"ש. **ובבית מדרשו של רבי ישמעאל** אמרו בסגנון אחר, מה כלי זכוכית שנשברו יש להם תקנה, בשר ודם שנעשו בידי הקב"ה בודאי יש להם תקנה.

אמר כופר לרבי אמי, איך עפר יחיה לעתיד, אמר לו משל למלך שאמר לבנות לו ארמון במקום שאין עפר ומים, בנו ארמון ולאחר זמן נפל, אמר להם תלכו לבנות במקום שיש עפר ומים ולא רצו, **כעס המלך** ואמר אם בנייתם במקום שאין עפר ומים בודאי תוכלו לבנות במקום שיש עפר ומים. **א"כ בודאי** שיוכל הקב"ה לברוא מחדש את האדם. **ואמר להם רבי אמי** שיציאו לבקעה ויראו שיש סוג של עכבר שבתחילה נוצר מן האדמה ולבסוף נעשה בשר, **ואמר להם** שיכול להיות אפילו ברגע והראה להם בהר חלזון אחד, **למחר** ירדו גשמים וכל הבקעה הייתה מלאה חלזונות.

אמר כופר לנביאה בן פסיסא, אוי לרשעים שאומרים שיש תחיית המתים והרי מי שחיי סופו למות, איך יקום מי שנולד **אמר לו נביאה** אוי לרשעים שאומרים שאין תחיית המתים אם מי שלא שול עתיד להוולד, בודאי שמי שכבר היה חי יקום ויחיה. **אמר לו הכופר** אתה קראת לי רשע ואם אקום בתחיית המתים אתן לך בעיטה ואיישר את עקמומיות שבגך, **אמר לו** אם תצליח יקראו לך רופא מומחה ותקבל שכר הרבה.

במגילת תענית כתוב שבכד' ניסן הוא יום שמחה שנסתלקו האנשים שערערו על הזכות של עם ישראל ביהודה וירושלים. **מספרת הגמ'** כמה מעשים גבוייה בן פסיסא נצח את חכמי אומות העולם, **א. באו בני אפריקא** לאלכסנדרוס מוקדון ותבעו את ארץ כנען, **אמר נביאה** לחכמי הדור תנו ללכת להתווכח **אם אפסיד** תאמרו הדיוט שבנו נצחתם ואין ראייה לטענת בני אפריקא, **ואם אנצח** אותם תאמרו תורתינו נצחה. **אמר להם** אתם מביאים ראייה מן התורה, אף אני אביא ראייה מהתורה "אחור כנען עבד עבדים מיה לאחיו" ומה שקנה עבד קנה רבו, ועוד יש כמה שנים שלא עבדתם אותנו, **מיד ברחו** והשאירו את שדותיהם וכרתיהם שהם עמוסים פירות אותה שנה הייתה שנת שמיטה.

ב. בני מצרים באו לבקש את הכסף וזהב שנטלו עם ישראל ממצרים, אמר להם נביאה אף אני אביא ראייה מן התורה, "ומושב בני ישראל אשר ישבו בארץ מצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה" (עי' מהרש"א שאין הכוונה שאלו השנים שעבדו), **א"כ תנו שכר עבודה** של 60,000 פועלים, מיד ברחו וכו'.

דף צ

לדעת רבנן, נביא שהדיח (אמר לעבוד ע"ז) דינו בסקילה, **לר"ש** דינו בחנק. **מדיחי עיר הנדחת לרבנן** בסקילה, **ולר"ש** בחנק. **רבנן למדו** גז"ש נביא שהדיח ממסית שדינו בסקילה. **ור"ש למד** ממה שנאמר מיתה, ומיתה סתם היא בחנק. **ורבנן למדנו** לגבי מדיחי עיר הנדחת, גז"ש או ממסית או מנביא שהדיח שדינם בסקילה, **ור"ש למד** מנביא שבחנק, ולא למד ממסית שהוא על יחיד, **ונביא ומדיחי עיר הנדחת** הם על רבים. **ואמנם** היה מקום ללמוד הדיוט מהדיוט ולא ממסית, אלא סבר ר"ש כיון שהדיח אין לך הדיוט גדול מזה. **אמר רב חסדא** המחלוקת בנושא של הדחה לעבודה זרה, לעקור את גוף האיסור או חלק ממנו. **אבל עקירת כל המצווה** בשאר מצוות לכו"ע בחנק, ועקירת חלק מהמצווה לכו"ע פטור. **שאל רב המנונא** "להדיחך מן הדרך אשר צוך ד' אלקיך ללכת בה" ודרשו "ללכת" עשה, "בה" לא תעשה, ומה שייך עשה בעבודת כוכבים, **ביאר רב חסדא** שאמר המדיח לעבור על "ונתחתם את מזבחותם". **לדעת רב המנונא** נחלקו רבנן ור"ש בעוקר את כל המצווה בין בע"ז ובין בשאר מצוות, ובין בעקירת חלק מע"ז, **ובעוקר** חלק משאר מצוות לכו"ע פטור.

אמרו בברייתא, התנבא לעקור דבר שלם מהתורה חייב, **לעקור דבר חלקי לר"ש** פטור, ואם מדובר לגבי ע"ז חייב לכו"ע אפילו אומר הים עיבדו ע"ז ומחר בטלו אותה. **אבוי סבר** כר"ח וביאר כדבריו, **רבנן מודים לר"ש** בעקור דבר שלם מן התורה שדינו בחנק, ובע"ז שעקור דבר חלקי לר"ש יהיה חייב חנק, ולרבנן סקילה. **רבא סבר כרב המנונא** ומבאר, לעקור דבר שלם מן התורה בין בע"ז ובין בשאר מצוות לר"ש חנק **ולרבנן** סקילה, לעקור דבר חלקי בשאר מצוות לכו"ע פטור, ובע"ז חייב מיתה לר"ש בחנק, **ולרבנן** בסקילה.

אמר רבי אבהו בשם ריו"ח, נביא המוחזק כנביא אמת שאמר לעבור על דברי תורה ישמע לו, למעט ע"ז שאפילו מעמיד חמה ועושה מופתים לא ישמע לו. **לדעת רבי יוסי הגלילי** התורה על "ונתחתם את מזבחותם" ולכן הזאתה במפורש על אנות ומופתים שיעשו. **לדעת ר"ע** לא יתכן שהקב"ה יעמיד חמה לעוברי רצונו, ומדובר בנביא שהיה אמת ונעשה לנביא שקר כחנניה בן עזור.

התבאר במשנה שזוממי בת כהן דינם בחנק ולא בשריפה, **ביאר רב אחא בריה דרב איקא** ממה שמבואר בברייתא **שאמר רבי יוסי** "ועשיתם לו כאשר זמם" כל המזומים דינם כפי שחפצו לעשות לנידון, "לעשות לאחיו" התמעטו זוממי בת כהן שהם נידונים כפי הכולל בחנק ("לאחיו") ולא כבת כהן.

הדרן עלך אלו הן הנחנקין.

פרק חלק

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. **ואלו שאין להם חלק לעולם הבא**, האומר אין תחיית המתים מהתורה (אפילו שמודה בתחיית המתים רק אומר שאין לה מקור. רש"י). **אומר** אין תורה מן השמים, אפיקורוס, לר"ע הקורא בספרים חיצוניים (ספרי מינים ולרע"ב כל ספר שיש בו איבוד זמן). לוחש על המכה ואומר את הפסוק "כל המחלה וכו'". **לאבא שאול**, אף מי שהונה את השם באותיותיו.

למלכים שאין חלק לעולם הבא, ירבעם, אחאב, ומנשה. **לדעת רבי יהודה** מנשה עשה תשובה. ולרבנן השיבו למלכותו ולא לעולם הבא. **ארבע הדיוטות** אין להם חלק לעולם הבא, בלעם, דואג, אחיתופל ונחזי.

הכופר בתחיית המתים לא יזכה לעולם הבא משום שזה מדה כנגד מדה, **שאמר רבי שמואל בר נחמני בשם רבי יונתן** שכל מידותיו של הקב"ה הם בדרך מדה כנגד מדה **והמקור** ממה שהיה מחסור בתבואה בזמן אלישע ואמר אלישע שיהיה הרבה תבואה וימכר מאוד בזול, ושרו של המלך לא האמין, **אמר לו אלישע** כיון שאינך מאמין תראה ולא תוכל להנות, ומבואר שראה ומת באותו יום, **ומבאר הגמ'** מדרשת הפסוק שלא חמת קללתו של אלישע הנביא אלא מחמת מדה כנגד מדה.

המקור לתחיית המתים: א. לריו"ח מנתינת התרומה לאהרן הכהן, והרי לא נכנס לארץ ישראל, **בהכרת** יהיה תחיית המתים.

לדעת רבי ישמעאל הפסוק נדרש לומר כשם שאהרן הכהן חבר, אף לאחיו הכהנים שכהן עם חברים. **אמר רבי שמואל בר נחמני בשם רבי יונתן**, לא נתנים תרומה לכהן עם הארץ, ממה שאמר חזקיהו המלך לתת תרומה ומעשר לכהנים והלוויים שיעסקו בתורה. **אמר רב אחא בר אדא בשם רב יהודה** מי שנותן תרומה לכהן עם הארץ כאילו נותן לארי שיש ספק אם יאמר בטוהרה. **לרבי יוחנן** גורם לו מיתה. לרבי אליעזר גורם לו עון אשמה.

ב. לרבי סימאי, מה שאמר הקב"ה למשה רבנו שנתן את הארץ לאבות, ולא אמר הקב"ה "לכם" אלא "להם" מבואר שיהיה תחיית המתים ויקבלו האבות

ג. בני ישמעאל ובני קטורה באו לדרוש את ארץ כנען, אמר להם גביהא אביא ראייה מן התורה "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק" **"ולבני הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות"** הרי אברהם כבר שילח אותכם מעל פניו. ביאר **רבי ירמיה בר אבא** המתנות שנתן אברהם בני הפלגשים הם שם תומאה.

אמר אנטונינוס לרבי שגוף ונשמה יכולים לפטור את עצמם מן הדין שהגוף יטען שהנשמה חטאה שהרי מיום שהלכה הנשמה נמצא בקבר כאבן שלא זזה, והגוף יטען שפורח הוא באויר ואינה חוטאת. **אמר לו רבי** משל למלך בשר ודם שהיה לו פרדסים והניח ב' שומרים האחד עור והשני חניגר, העיוור שלא יוכל לראות ולגנוב, והחניגר שלא יוכל ללכת, מה עשו העיוור נטל על כתפו את החניגר, ואמר החניגר אוך ללכת. **וכשבא המלך** לדונם על שגנבו מהכרם אמרו לו את טענתך שאין אחד יכול ללכת, אמר להם אדון את שניכם יחד הרכיב את החניגר על העיוור וכך דנם. **כך הקב"ה** בביא את הנשמה יחברה לגוף ויודנם.

שאל אנטונינוס את רבי מדוע החמה זורחת במזרח ושוקעת במערב, אמר לו מה מועיל אם היה הפוך, אמר לו שהתכוון לשאול מחמת מה לא חוזרת למזרח.

אמר לו רבי כדי לתת שלום לקונה ששכינה במערב. שאל אנטונינוס, איך שתגיע עד חצי הרקיע תאמר שלום ותשקע במקומה. **אמר לו רבי** חסד ד' משום פועלים יעוררי דרכים שלא תשקע מיד אלא יראו שנטה והולכת.

עוד שאל, מתי נשמה באה לאדם משעת פקידה שהוא הזמן המוקדם או בשעת יצירה הגוף, **אמר לו רבי** בשעת יצירה, **שאל אנטונינוס** שדבר זה לא יתכן כשם שלא יעמוד בשר בלא מלח ולא יסריח, **אמר רבי** דבר זה למדתי מאנטונינוס שנשמה באה משעת פקידה ויש מקרא שמסייע "ופקודתך שמרה רוחי".

עוד שאל מתי יצר הרע שולט באדם, משעת יצירה או משעה שיוצא לאויר העולם, **אמר לו רבי** משעת יצירה, אמר לו והרי יבעט באמו ויצא, **אלא** משעת יציאה. **אמר רבי** דבר זה למדתי מאנטונינוס ומקרא מסייעו "פתח חטאת רובץ".

ר"ל שאל סתירה בפסוקים האם לעתיד לבא יקומו בעלי מומים או לא, **וביארה הגמ'** "בא עור ופסח הרה ויולדת יחדו" יקומו בעלי מומים, אבל מיד יתרפאו שנאמר "אז ידלג כאיל פסח" וכו'. **ובהמשך הגמ'** מביאה עוד פסוקים כעין זה לדברי רבא **"אני אמית ואחיה"** כזורה שמת כך יחיה, ואח"כ **"מחצתי ואני ארפא"** יתרפא לאחר שיקום. **ופסוק זה מביאה הגמ' עוד ראייה לתחיית המתים**

(מקור ז), כשם שרפואה באדם אחד כך מות וחיים באדם אחד.

עולא שאל סתירה בפסוקים וביארה הגמ', לעתיד לבא עם ישראל יחיו ולא ימותו "יבלע המות לנצח", **אבל** אמות העולם ימותו "כי הנער בן מאה שנה ימות", והכוונה לגויים שיעבדו לצורך עם ישראל.

שאל רב חסדא סתירה בפסוקים בחזק אורם של השמש והירח, **וביארה הגמ'** בימות המשיח יתחזק אורם "שבעתים כאור שבעת הימים" אבל לעולם הבא יתביישו מחמת אור הצדיקים "וחפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ד' צבקות". **ודעת שמואל** שאין הבדל בין העולם הבא לימות המשיח אלא שיעבוד למלכויות, הפסוקים יתבארו **על מחנה הצדיקים** ששם אורם יגבר, **ובמחנה שכינה** יתמעט אורם לגודל אור השכינה.

עוד מקורות לתחיית המתים (n) **אמר ר"מ** "אז ישיר" ישיר לעתיד לבא. (ט) **"אז יבנה יהושע** מזבח לד'" יבנה לעתיד לבא. **ומה שנאמר** אצל שלמה המלך "אז יבנה שלמה במה" הכוונה שמעלה עליו הכתוב כאילו בנה. (ו) **אמר רבי יהושע בן לוי** "אשרי יושבי ביתך עוד יהלוק סלה" יהלוק לעתיד לבא. **עוד אמר** מי שאומר שירה בעולם הזה זוכה לומר לעתיד לבא. (יא) **לרבי חיא בר אבא**, "קול צופיך נשאו קול יחדו וירגנו" ירגנו לעתיד. **עוד דרש** את הפסוק שעתידיים כל הנביאים לומר שירה בקול אחד.

דף צב

אמר רב יהודה בשם רב, אם מונע מתלמידו הלכה כאילו גזולו מנחלת אבותיו "תורה צוה לנו משב מורשה קהילת יעקב" שנאמר לשון ירושה. **אמר רב חנא בר ביזנא בשם רבי שמעון חסידא**, עוברים שבחמי אמו מקללים אותו "מונע בר יקבוהו לאום" **"לאום"** הכוונה עובר מ"ולאום מלאם יאמץ", **"קבה"** לשון קללה "מה אקב לא קבה", ו"בר" הכוונה לתורה נשקו בר פן יאנף. **לעולא** יקבוהו ככברה, "ויקב חור בדתו", **ואמר אבבי** של כובסים שהוא מלא נקבים. **ואם למדו תורה שכרו**, **אמר רבא בשם רב ששת** זוכה לברכות כיוסף "וברכה לראש משביר" שהמשביר הוא יוסף "ויוסף וכו' המשביר לכל עם הארץ". **אמר רב ששת** כל המלמד תורה בעולם הזה זוכה ומלמדה לעולם הבא "ומרוה גם הוא יורה".

עוד מקורות לתחיית המתים (ב) **לרבא** "וחי ראובן ואל ימות" ואל ימות לעולם הבא. (ג) **לרבינא**, ורבים מישיג אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם. (ד) **לרב אשי**, "ואתה לך לקץ ותנוח ותעמוד לגורלך לקץ הימין".

אמר רבי אלעזר פרנס שמנהיג את הציבור בנחת זוכה ומנהיגם לעולם הבא "כי מרחמם ינהגם ועל מבועי מים ינהלם". **עוד אמר** גדולה דעה והנהגת שכל שנזכרה בין ב' שמות של הקב"ה "כי ר-ל דעות ד'". **עוד אמר** שגדול המקדש שנזכר בין ב' שמות "פעלת ד' מקדש ד' כוננו ידך". **שאל רבא אדא קרחינאה**, איך אף בקמה שנאמר "א-ל גדלות ד'". באמת כך הוא הדבר לדבר שנאמר בו נקמה **שאמר עולא**, שבפסוק הנזכר כתוב "הופיעה" פעמיים לומר גמול על הטוב וגמול על הרע.

עוד אמר ר"א אדם שיש בו דעה כאילו בונה בית המקדש בימיו, שכנזכר ב' הדברים הנזכרים נאמרו בין ב' שמותיו של הקב"ה. **עוד אמר** אדם שיש בו דעה לבסוף נעשה עשיר "ובדעת חזרים מלאו כל הון יקר ונעים". **עוד אמר**, מי שאין לו דעה אסור לרעם עליו "כי לא עם בולתו הוא על כן לא ירחמנו עושהו ויוצרו לא יחוננו". **עוד אמר** גדלות פתו למי שאין לו דעה יסורין באים עליו, "לחמך ושימו מזור תחתיך אין תבונה בו", **"מזור"** הכוונה יסורים "ויהודה את מזורו". **עוד אמר**, כל אדם שאין בו דעה לבסוף גולה "לכן גלה עמי מבלי דעת".

עוד אמר ר"א כל בית שאין דברי תורה נשמעים בו בלילה אש אוכלתו "כל חשך טמון לצפוניו תאכלתו אש לא נופח ירע שריד באהלו" **"שריד"** הכוונה לתלמיד חכם "ובשרידים אשר ד' קורא".

עוד אמר כל שאינו מהנה תלמיד חכם מנכסיו אינו רואה סימן ברכה לעולם. **עוד אמר** מי שאינו משייר פת על שולחנו אינו רואה סימן ברכה לעולם, **ואמנם** אמר ר"א שמי שמשייר פת על השלחן כאילו עובד ע"ז, **מבארת הגמ'** אם הביא פת שלמה ביחד לאחר שגמר אכילתו שהיו ביחד עם הפירותים זה נראה כעבודה זרה, **אבל** פירותים לבדם מותר.

עוד אמר כל המחליף בדיבורו של יכירו אותו כאילו עובד ע"ז. **עוד אמר**, כל המסתכל בערוה לא יוכל להוליד שקשתו ננערת. **עוד אמר** תהיה עניו ובכך תחיה, **וכך אמר רבי זירא** שלמדו הלכה דומה בית אפל לא פותחים את החלונות כדי לא לראות את הנגע.

אמר רבי טובי בשם רבי אישיה, ארבע דברים לא אמרו מספיק "שאלו ועוצר רחם ארץ לא שבעה מים ואש לא אמרה הון" **האדמה** לא שבעה ממתים, **הרחם** מבעילות, **ואדמה** ממי גשמים, **ואש** מרשעי הגהינם. והשווה הפסוק שאלו לרחם, **רחם** מכניס זרע ויוצא ולד, **שאלו** מכניס מתים ומוציא חיים לתחית המתים (מקור ט).

תנא דבי אליהו הצדיקים שעתידי הקב"ה להחיותם לימות המשיח, גופם ישאר שלם ולא יחזרו אל העפר, **ובאותם** השנים שהקב"ה עתיד לחדש את העולם יעשה להם כנפים כנשרים ויטעים על פני המים, ולא יהיה להם צער באותה עת. **שואלת הגמ'** והרי המתים שהחיה יחזקאל לא עמנו היום, מבארת הגמ' שסבר שזאת נבואה במשל, **ונחלקו בכך ר"א ורבי יהודה**, **לר"א** קמו אמרו שירה וחזרו למיתתם "ד' ממות בצדק ומחיה ברחמים", **לרבי יהושע** אמרו "ד' ממות ומחיה מוריד שאלו ויעל". **לרבי יהודה** אמת היה משל. **אמר לו רבי נחמיה** ברור שהיה משל. **לרבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי**, אותם מתים באו לארץ נשאו נשים הולידו לבנים ונבות, **עמד רבי יהודה בן בתרא** ואמר אני מבני בניהם והתפילין שהשאיר לי אבי אבא היו מהם.

המתים שהחיה יחזקאל לדעת רב, אלו בני אפרים שטעו בחישוב הקץ ליציאת מצרים, ויצאו ממצרים והרגום אנשי גת. **לדעת שמואל** הם בני אדם שכפרו בתחיית המתים. **לרבי ירמיה בר אבא** בני אדם שלא היתה בהם לחלוות של מצוה. **לרבי יצחק נפחא**, בני אדם שחיפו את ההיכל בציורים של שקצים ורמשים לע"ז. **לר"י** אלו מתי בקעת דורא שהמית נבוכדנאצר. שאמר ר"ח בקעת דורא הייתה מ"נהר אשל" עד "רבת" **בשעה** שהגלה נבוכדנאצר באו בחורים מירושלים שהיו יפים מאוד, ונשים כשדיות התאוו להם **ואמר המלך שיהרגו את אותם בחורים**, ועדיין היו רואות את פניהם, אמר המלך שירמסו את פניהם. ואותם בחורים החיה יחזקאל.

בשעה שהפיל נבוכדנאצר את חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש, אמר הקב"ה ליחזקאל שיהייה את המתים בבקעת דורא ובאו העצמות וטפחו על המלך הרשע, ושאל מיהם אמרו לו עבדיו שיחזקאל מחיה מתים, **והתחיל** להלל להקב"ה **אמר רבי יצחק** יוצק זהב רותח לפיו של אותו רשע, אם לא היה בא מלאך ועוצרו היה אומר תשבחות יותר מדוד המלך.

באותו יום שהשליך הרשע את חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש נעשו שם ששה נסים, **א**. הסבשן עלה למעלה שכולם יראו. **ב**. נפלו הכתלים שכולם יראו שנשארו חיים. **ג**. יסודו נבקע כדי שהכתלים יפלו. **ד**. נהפך הצלם. **ה**. נשרפו ארבעה מלכים שעזרו להכניס את חנניה מישאל ועזריה. **ו**. החייה יחזקאל את מתי בקעת דורא. כל הניסים כך קיבלו חז"ל מלבד הנס שנהרגו ארבעה מלכים שנרמז בפסוקים.

למדו בבית מדרשו של רבא, אפילו בשעת פחד לא ישנה אדם ממלבושיו המפוארים שרגיל בהם, והראיה מחנניה מישאל ועזריה.

עיונים על הדף

החזקת תלמידי חכמים.

אמר רבי שמואל בר נחמני בשם רבי יונתן, לא נותנים תרומה לכהן עם הארץ, ממה שאמר חזקיהו המלך לתת תרומה ומעשר לכהנים והלוויים שיעסקו בתורה.

האם הדבר נוהג רק בזמן שנוהגים תרומות ומעשרות? ורק לגבי כהנים?

הביא הרמ"א (שו"ת סי' י) את דברי הגמ' בנדרים (סב, א - ברמ"א יש ט"ס) "אמר רבא שרי ליה לצורבא מרבנן למימר צורבא מרבנן אנא שר לי תיגראי ברישא דכתיב ובני דוד כהנים היו מה כהן נוטל בראש אף תלמיד חכם נוטל בראש וכהן מנא לן דכתיב וקדשתו כי את לחם אלקיך הוא מקריב". מבואר שיש דין קדימה לת"ח כענין שאמרו וקדשתו אצל כהנים.

אולם הוקשה לרמ"א ואם יאמר המפקפק שהרי אמרו באבות (א, ג) כל המשתש בתגא חלף, אולם הביא מדברי הרמב"ם שכאשר ימכור סחורתו בראשונה הוא חלקו ונחלתו משלחן גבוה כותרמה מן הגורן לכהן ומעשר ללוי. הביא הרמ"א את דברי הרמב"ם בפירושו המשניות באבות, וכנראה כוונתו לדברי הרמב"ם (שם ד, ה) שתמכר סחורתם לפני כל סחורה ושיקנו להן בתחלת השוק, אלה הם חוקים שקבע להם ה"ת כמו שקבע המתנות לכהן והמעשרות ללוי לפי מה שבא בקבלה, כי שתי הפעולות האלה יעשו אותם סוחרים קצתם על קצתם על דרך כבוד, ואע"פ שאין שם חכמה וכדי הא ת"ח להיות כעם הארץ נכבד".

וכעין הדברים כתב הרמב"ם (סוף הלכות שמיטה ויובל) "ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ד' לשרתו ולעובדו לדעה את ד' והלך ישר כמו שעשה האלקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ד' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו כמו שזכר לכהנים ללוים הרי דוד ע"ה אומר ד' מנת חלקי וכוסי אתה תומיק גורלי".

בשלהי מסכת ביצה הבאנו את דברי ה"בן יהוידע, אמרו שם במשנה איזה הם בהמות שאין לשחטן ואלו הם הראוי לשחטן ביו"ט. לדעת רבנן מדבריות כל שיוצאות בפסח ורועות באפר וכנסות ברביעה ראשונה ובייתות כל שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום.

מבאר ה"בן יהוידע (בבבנה) עם ישראל מתחלק לשני חלקים שהם קומה אחת "תלמידי חכמים", השוקדים ועמלים בתורה ה' ו"מחזיקי התורה", בעלי הבתים שמלאכתם באמונה ומחזיקים את התורה, ועץ חיים היא להם.

התלמידי חכמים מוגדרים כ"מדבריות", עסק התורה הוא בדיבור ובלבון לאסוקיי שמעתתא אליבא דהילכתא. ה"מדבריות", היינו, המדברים בתלמוד תורה, ה"יוצאות בפסח", היינו בפה סח, "חיים הם למוציאיהם", ו"רועות באפר" שפרנסתם זהה, "פת במחל תאכל" ו"כנסות ברביעה ראשונה" בארבעת חלקי התורה פטט רמז דרש וסוד.

מחזיקי התורה הם ה"בייתות", ו"יוצאות ורועות חוץ לתחום" עיסקם במסחר, בהוויות העולם הזה, הם מחוץ לתחום של התורה. אולם ו"באות ולנות בתוך התחום", ע"י עסקם באמונה, ע"י שהם מחזיקים תלמידי חכמים, ע"י שהם קובעים עיתים לתורה, הם נכנסים ל"תוך התחום" הם חלק בלתי נפרד מתחום התורה.

התורה פטט רמז דרש וסוד

בשבת ערב ל' בעומר שמעתי שיעור מהר"י ברוך שליט"א בעמח"ס כלי חמדה המבואר, ועוד כמה ספרים על הש"ס. ובין דבריו אמר כך, אמרו בגמ' בסוכה מה, ב בשם רבי שמעון בן יוחאי יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנברא. וצריך להשכיל מה יפטור את העולם, באמת רש"י על אתר ביאר שהכוונה ליכויותיו שסובל את עוונותיהם של עם ישראל.

והיה מקום לבאר ע"פ הסוגיא שלנו בין הדברים ששאל ואמר אנטונינוס לרבי הביאה הגמ' שאמר אנטונינוס לרבי שגוף ונשמה יכולים לפטור את עצמם מן הדין שהגוף יטען שהנשמה חטאה שהרי מיום שהלכה הנשמה נמצא בקבר כאבן שלא זזה, והגוף יטען שפורח הוא באויר ואינה חוטאת. אמר לו רבי משל למלך בשר ודם שהיה לו פרדסים והניח ב' שומרים האחד עור והשני חיגרי, העיוור שלא יוכל לראות ולגנוב, והחיגר שלא יוכל ללכת, מה עשו העיוור נטל על כתפו את החיגר, ואמר החיגר לא ללכת. וכשכבא המלך לדונם על שגנוב מהכרם אמרו לו את שנתנך שאין אחד יכול ללכת, אמר להם אדון את שניכם יחד הרכיב את החיגר על העיוור וכך דנם. כך הקב"ה יביא את הנשמה יחברה לגוף ויודנם.

למעשה שורש המשל שהביא הוא תלוי בידון האם ב' שעשו פטורים או חייבים, האם נלמד ששניים שעשו חייבים מובן מאד המשל שהביא רבי, לכך מרכיבים את הגוף והנשמה וזנים אותם ביחד.

אמרו בשבת (בבב, ב) המוציא ככר לרשות הרבים, חייב. הוציאוהו שנים, פטורין, לא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים, חייבין, ורבי שמעון פטר. למדנו מכאן דבר נפלא, כפי שכתב ב"סדר הדורות" (סדר תנאים ואמוראים אות ו) כל רבי שמעון סתם הכוונה לרשב"י, א"כ רבי שמעון שפוטט במשנה אמר משום שכאשר כל אחד לא יכול לבד, א"כ לדבריו המשל של אנטונינוס קיים שהגוף יכול לפטור עצמו והנשמה יכולה לפטור את עצמה, וזהו שאמר רשב"י יכול אני לפטור את העולם מן הדין.

ללמוד תורה בבית בלילה

אמר ר"א כל בית שאין דברי תורה נשמעים בו בלילה אש אוכלתו "כל חשך טמון לצפוניו תאכלהו אש לא נופח ירע שריד באהלו" "שריד" הכוונה לתלמיד הכנס "ובשרידי אש ד' קורא".

אמרו בעירובין בגמ' (יח, ב) אמר רבי ירמיה בן אלעזר, כל בית שנשמעין בו דברי תורה בלילה שוב אינו נחרב, שנאמר "ולא אמר איה אלוה עשי נותן זמירות בלילה" (איוב לה, י) ובאר (שם) בפ"י הריא"ף המודפס על העין יעקב, שלמדנו בגמ' בברכות שמיום שנחרב בית המקדש נגזר על בתיהם של צדיקים שיחרבו, ומשום שדברי תורתם נשמעים בביתם, שוב לא מתקיימת הגזירה.

מבאר ה"בן יהוידע, מה המעלה המיוחדת שליומדת תורה בבית בקול, אומר ה"בן יהוידע "בית" הכוונה אף לאשתו של האדם, כמו שאמרו במסכת יבמות (סב, א) "מעולם לא קראתי אף לאשתי אישתי, אלא בתי", ונשמתה של האשה צמאה לדברי תורה, כי הרי האשה היא השמירה על הבית (ואכמ"ל) וכשלומד האדם בבית המדרש, אין אשתו שומעת ונשמתה לא מתפרנסת מעצם דברי התורה, אלא רק מחמת מעלתה של האשה וזכותה שבעלה יכול ללכת ללמוד, אולם צורך נשמתה עדיין לא בא על סיפוקו. וכאשר לומד בביתו בקול, היא שומעת ואפי' שאיננה מבינה ואפי' שהיא ישנה באותו זמן, מ"מ הנשמה מתרצית ע"י שמיעת הלימוד תורה וממילא השמירה על הבית גדולה יותר ששוב אינו נחרב.

עוד בענין לימוד תורה בקול, מספרת בגמ' בעירובין (נד, א) ברוריה, (אשתו רבי מאיר) ראתה תלמיד שלומד בלחישא "בטטה ביה" - בעטה בו, אמרה לו לא כך כתוב "ערוכה בכל ושמורה" שמכאן אנו לומדים שצריך ללמוד בקול רם.

מהיכן רואים בפסוק זה שצריך ללמוד בקול? מבאר המהרש"א שהפסוק המלא הוא "כל לא כן ביתי עם אל כי ברית עולם שם לי ערוכה בכל ושמרה כי כל ישעיו וכל חפץ כי לא יצמיח" (שמואל ב-פ"ג פסוק ה') "ברית עולם שם לי" הכוונה לתלמוד תורה, שהתורה נקראת ברית כמו שכתוב "עם לא בריתי יומם ולילה חוקת שמים וארץ לא שמת". ממילא ע"י לימוד בקול, התורה תהייה שמורה כמו שדורשת הגמ' "אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך משתמרת ואם לאו אינה משתמרת" מבאר המהרש"א, שליומדת התורה בקול מביא להרגשה ותנועה בכל האיברים ואז הלימוד משתמר ולא נשכח. ועפ"י מבאר בעיני יעקב "יגעת - ומצאת, תאמין" אם יגעת ללמוד בקול, ע"י כל הגוף, ע"י רמ"ח איברים, אז מצאת, תאמין.

עוד ביאר בבן יהוידע, שכידוע הקנה הוא המוליך את החיות בגוף האדם, שע"י נכנס האויר ומחיה את האדם ע"י החמצן שהולך למח וללב. א"כ בקנה שממנו

יוצא קול האדם, תלוי כל חיותו של הלומד א"כ כאשר לומד בקול מחיה את כל האיברים.

ובאמת מדוע ברוריה העירה לו ע"י בעיטה, לא היה יותר מתאים לדבר איתו, דברי חכמים בנחת נשמעים וכו'? מבאר ה"בן יהוידע (בבבנה) שבבעיטה רמזה לו, שאדם לא ילמד בקול ישכח תלמודו ולא ימצא ידיו ורגליו בבית המדרש.

המתים שהחיה יחזקאל

נחלקו בגמ' מיהם המתים שהחיה יחזקאל בבקעת דזרא, לדעת רב, אלו בני אפרים שטעו בחישוב הקץ ליציאת מצרים, ויצאו ממצרים והרגום אנשי גת לדעת שמואל הם בני אדם שכפרו בתחיית המתים. לרבי ירמיה בר אבא בני אדם שלא היתה בהם לחלוחית של מצוה. לרבי יצחק נפחא, בני אדם שחיפו את ההיכל בציוורים של שקצים ורמשים לע"ז. לר"י אלו מתי בקעת דזרא שהמית נבוכדנאצר.

על פניו נראה שאחזו הקדמונים שאלו הם בני אפרים, ב"שירת הים" אמרה התורה "חיל אחז יושבי פלשת", מדוע אחז אותם רעד, מיהם יושבי פלשת. על דבר זה עונה רש"י עה"ת בקצרה. ובאריכות מעט ברמב"ן ובמדרש. רש"י (שמות טו, יד) כתב "יושבי פלשת מפני שהרגו את בני אפרים שמיהרו את הקץ ויצאו בחזקה כמפורש בדברי הימים והרגום אנשי גת".

הרמב"ן (שמות יב, מב) דן בסתירת הפסוקים האם חשבון גלות מצרים היה ארבע מאות שנה או ארבע מאות ושלושים שנה. ונוקט באחד מביאוריו, שהגזרה שנאמרה לאברהם אבינו בברית בין הבתרים היתה על ארבע מאות שנה, ותחילת החשבון היה ממעמד ברית בין הבתרים. אך מחמת שנוספו לבני" חטאים במצרים, השתנה במצרים עוד שלושים שנה. ודבר זה לא ידעו בני אפרים. ויצאו ממצרים שלושים שנה קודם לביאת משה רבינו. מביא הרמב"ן מרבותינו כי "הם מנו ולא טעו". ביאור הדבר, שבאמת הם חישובו את מנין הארבע מאות שנה, לפי זמן ברית בין הבתרים, וכשהגיע אותה העת יצאו ממצרים. חשבונם במנין ה"ארבע מאות", היה נכון. אולם לא ידעו שנגזרה הגזירה על בני ישראל להישאר במצרים בעבור חטא עצמם.

מעשה בני אפרים מבואר באריכות מעט במדרש רבה (שמות פרשה כ פסקא יא): "ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים" (שמות יג, יז) שאר המדרש מדוע לא דרך ארץ פלשתים משם הכניסה לארץ ישראל תהיה מהירה וקלה יותר, אלא שטעו שבוטו של אפרים ויצאו ממצרים עד שלא שלם הקץ. ונהרגו מהם ל' רבוא. ולכן הקב"ה סובב את עם ישראל כדי שלא יראו את בני אפרים המתים ויפחדו. והמדרש מאריך לבאר במשל, למלך שנשא אשה וביקש לילך למדינתו הושיבה באפריון ולא הספיק ליכנס למדינה עד שמתה אשתו, קברה על פתח המדינה ואח"כ נשא אחרתה, אמר המלך הריני מושב לא תראה קברה של אחותה ותחזור לה, מה עשה סיבבה מאחורי המדינה. כך אמר הקב"ה, יהיו מסבבים את דרךך כדי שלא יראו עצמות אחיהם מושלכין בדרך ויחזרו למצרים, מה עשה הקב"ה נטל דמם של בני אפרים וטבל בו כליו כביכול שנאמר (ישעיה סג) מדוע אדום ללבושך אמר הקב"ה איני מתנחם עד שאנקום נקמתן של בני אפרים שנאמר ולא נחם אלקים.

בתרגום יונתן בן עוזיאל, בתחילת פרשת בשלח, (שמות יג, יז) הביא שנהרגו מאתיים אלף. וביאר ע"פ הגמ' לפנינו, שהעצמות שהחיה יחזקאל הנביא בבקעת דזרא "בחזון העצמות היבשות" היו עצמות בני אפרים. וכך כתב רש"י (יחזקאל לו, א), שאלו עצמות בני אפרים שהקדימו לצאת ממצרים.

בשפתי כהן (עה"ת שמות יג, יז) הקשה איך יצאו בני אפרים הרי אין עבד יוצא ממצרים. והוכיח שהיות והיו מזרע יוסף היינו מזרע המלוכה לא היו בשעבוד. (מבואר כך בילקוט שמעוני, דברי הימים ז, רמז תתרטז. אולם שם נכתב שלא הפלשתים הרגו את בני אפרים אלא המצרים.)

עפ"י נבין מה התייחדו הפלשתים שנאמר עליהם בשירה "חיל אחז יושבי פלשת", לאחר שהם הרגו את בני אפרים, ולפתע נוכחו לדעת שהנה עם ישראל כולו יוצא ממצרים, ויש מנהיג לעולם ששומר על עמו, ידעו שישוּבב הדבר שיבואו ליום הדין.

מדוע לא רבי יהודה בן בתירא לא עלה לירושלים

הגמ' בפסחים (ג, ב) מספרת על נוכרי שהתקילו רבי יהודה בן בתירא. סיפר הנוכרי לרבי יהודה שאמנם כתוב שערל לא יאכל בקרבן פסח, אבל הוא עלה לירושלים והתחפש ליהודי ונעשה מנוי על הקרבן והשתתף בהקרבת קרבן פסח ואכל מהקרבן.

אמר לו רבי יהודה בן בתירא האם אכלת מה"אליהו"? לשנה אחרת עלה לירושלים ושוב חזר על עצמו ונעשה מנוי על הקרבן, בשעה שחילקו את החלק המותר באכילה ביקש אותו גוי שיתנו לו מה"אליהו", מיד שמו לב שיש כאן דבר שאינו כשורה, שאלו אותו מי אמר לך דבר זה? אמר רבי יהודה בן בתירא, מיד בדקוהו ונמצא שהוא גוי, והרגוהו. שלחו לרבי יהודה בן בתירא שלום עליך רבי יהודה את יושב בצבצין ומצודתך פרוסה בירושלים.

שאלו שם תוס' מדוע לא עלה לקרוב קרבן פסח, וביארו ג' תירוצים א. לא היה לו קרקע בארץ ישראל. ב. היה זקן שלא יכל לעלות ופטור. ג. נציבין הייתה בחו"ל. בביאור הראשון שלא היה לו קרקע, ביאר הרמב"ם ע"פ הסוגיא לפנינו, שהרי מבואר בפרק ש' נוכלין שהארץ החתולה לא היוצאי מצרים או לבאי הארץ, ורבי יהודה בן בתירא שהיה מבני אפרים שיצאו קודם הזמן, א"כ לא הוגדרו כיוצאי מצרים ולא באו לארץ ולא היה לו חלק ונחלה בארץ ישראל.

והבנה זו היא לא כדברי מהר"י אלבו בספר העיקרים, כפי שעתה למדנו בדבריו של הגר"א הרי שרבי יהודה בן בתירא דיבר על מציאות החייה שהחיה יחזקאל הנביא, ועוד הבאנו למעלה את דעות הראשונים שהכוונה ליוצאי מצרים וכו'.

בספר העיקרים כידוע מאריך לדון בענייני עקרי הדת והאמונה ובנושא תחיית המתים לעם ישראל ולשאר האומות במאמר הרביעי (פרק לה), כתב שהיות ואמר רבי יהודה "באמת משל היה" וכלל בידו שכל "באמת" מורה על ההלכה, נמצא שכל הענין המובא ביחזקאל היה בדרך נבואה של משל.